

dr inż. Joanna Deszcz¹⁾

Zakładowa Kontrola Produkcji w świetle zmian regulacji prawnych dotyczących wyrobów budowlanych

Factory Production Control in view of changes of construction products legislative

DOI: 10.15199/33.2015.03.16

Streszczenie. Artykuł przedstawia wyniki analizy uregulowań prawnych wprowadzonych Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady UE Nr 305/2011 przeprowadzonej w odniesieniu do obowiązków producenta dotyczących Zakładowej Kontroli Produkcji i dokumentacji technicznej wyrobu. Wskazano na potrzebę aktualizacji celów Zakładowej Kontroli Produkcji (ZKP), terminologii stosowanej w dokumentacji, oznakowania i informacji o wyrobie. Zamieszczono również sugestie dotyczące wybranych procedur ZKP. Opracowanie jest adresowane do producentów wyrobów budowlanych i może być wykorzystane do celów rewizji dokumentacji oraz ustalenia potrzebnych modyfikacji.

Słowa kluczowe: Zakładowa Kontrola Produkcji, wyroby budowlane, dokumentacja techniczna wyrobu.

Abstract. This article presents the results of the analysis of Regulation (EU) No. 305/2011 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 carried out in relation to the manufacturer's obligations of Factory Production Control and technical documentation of product. Pointed to the need to update the Factory Production Control objectives, the terminology used in the documentation, marking and product information. This contents is directed to manufacturers of construction products to apply it to verification of documentation and to determine the needed modifications.

Keywords: Factory Production Control, construction products, technical documentation of product.

Obowiązek wdrożenia i utrzymywania przez producentów wyrobów budowlanych Zakładowej Kontroli Produkcji (ZKP) został wprowadzony w Polsce w momencie uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej, na mocy ustawy o wyrobach budowlanych z 16 kwietnia 2004 r. (Dz.U. 2004 nr 92 poz. 881), wdrażającej Dyrektywę 89/106/EWG. Spełnienie wymagania dotyczącego wprowadzenia ZKP okazało się dla wielu producentów trudnym zadaniem. Problemem był przede wszystkim brak konkretnych i jednoznacznie sformułowanych wytycznych dotyczących zakresu niezbędnych uregulowań, dokumentowania działań itp.

Podstawowe informacje o wymaganiach dotyczących ZKP producenci powinni zaczerpnąć ze specyfikacji technicznych wyrobów. Niestety w tamtym okresie w krajowych normach i aprobatkach technicznych wyrobów nie było takich informacji, a opisy zawarte w poszczególnych normach zharmonizowanych mocno się różniły, nie były sformułowane jednoznacznie i wymagały daleko idących interpretacji. Szczególnie komplikowało to proces wdrażania ZKP w zakładach produkujących wyroby budowlane różnych typów, na podstawie różnych specyfikacji technicznych i podlegające różnym systemom oceny zgodności. Pokonanie tych trudności było możliwe dzięki pomocy ze strony jednostek certyfikujących wyroby i systemy ZKP, a przede wszystkim Instrukcji ITB nr 414/2006 pt. **Zakładowa kontrola produkcji wyrobów budowlanych. Wymagania** [1].

Obecnie, po ponad dziesięciu latach od wprowadzenia obowiązku Zakładowej Kontroli Produkcji i upowszechnieniu wiedzy na temat potrzebnych uregulowań, dokumentacji systemu oraz wdrażania ZKP, bardziej istotnym i aktualnym

problemem producentów jest utrzymywanie tych systemów i zapewnienie ich skuteczności w zmieniających się warunkach działania, w szczególności wynikających ze zmian wprowadzonych Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady UE Nr 305/2011 z 9 marca 2011 r. ustanawiającego zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylającego Dyrektywę Rady 89/106/EWG (Construction Products Regulations – CPR) [2] oraz zmian przepisów ustawy o wyrobach budowlanych.

Aktualność celów i zakresu uregulowań Zakładowej Kontroli Produkcji

Rozporządzenie CPR nie zmienia obowiązku utrzymywania przez producentów Zakładowej Kontroli Produkcji. Nowa definicja ZKP, określona w Rozporządzeniu 305/2011 (CPR) jako: **udokumentowana, stała i wewnętrzna kontrola produkcji w zakładzie produkcyjnym zgodnie ze stosownymi zharmonizowanymi specyfikacjami technicznymi** nie zmienia rozumienia celów systemu ZKP, ale jednoznacznie wskazuje na konieczność zapewnienia zgodności w tym zakresie z wymaganiami określonymi w stosowanych specyfikacjach technicznych wyrobów.

Zmiany przepisów prawnych nie powodują bezpośrednio potrzeby istotnych zmian uregulowań systemowych ZKP działających w przedsiębiorstwach (planów kontroli i badań, procedur, instrukcji). Wynika z nich natomiast konieczność zmodyfikowania dokumentów i wzorów zapisów, stosowanego oznakowania wyrobów, dokumentacji technicznej wyrobu itp. Ważne jest też dostosowanie do aktualnej terminologii, a więc uwzględnienie nowych definicji pojęć określonych w CPR.

* Politechnika Śląska, Wydział Budownictwa; e-mail: joanna.deszcz@polsl.pl

Dla niektórych producentów istotną zmianą jest wprowadzenie obowiązku oznakowania CE wyrobów, w przypadku których istnieją normy zharmonizowane lub wydano europejskie oceny techniczne. W takich przypadkach nie można już stosować oznakowania znakiem budowlanym.

Przed wprowadzeniem Rozporządzenia CPR główny cel systemu Zakładowej Kontroli Produkcji można było określić jako: *zapewnienie, że produkowane wyroby (w każdej produkowanej partii), mają właściwości zgodne z wymaganiami określonymi w specyfikacjach technicznych wyrobów (normach lub aprobaty)*. Producent deklarował zgodność wyrobu z konkretną specyfikacją i informował o tym uczestników rynku przez wskazanie jej numeru referencyjnego i daty wydania w deklaracji zgodności, oznakowaniu wyrobu i w informacji o wyrobie. Obecnie, biorąc pod uwagę przepisy CPR, cele ZKP należałoby sformułować następująco: **zapewnienie, że właściwości użytkowe wyrobów w każdej produkowanej partii są zgodne z wymaganiami ze względu zamierzone zastosowanie/zastosowania i deklarowanymi przez producenta oraz że produkowane wyroby spełniają wymagania wynikające z przepisów prawa obowiązującego w miejscu ich udostępniania**. Producent jest bowiem zobowiązany do deklarowania właściwości użytkowych wyrobu w odniesieniu do zasadniczych charakterystyk, istotnych ze względu na przeznaczenie wyrobu (zamierzone zastosowanie), przez podanie konkretnych wartości poziomów lub klas lub w sposób opisowy.

Standardy wyznaczone przez normy wyrobów mogą więc być podwyższone przez producentów w celu lepszego dostosowania do potrzeb rynku i budowania przewagi konkurencyjnej. Jednocześnie należy zauważyć, że CPR daje producentowi możliwość ograniczenia zakresu deklarowanych właściwości użytkowych wyrobu. W przypadku deklarowania właściwości użytkowych na podstawie normy zharmonizowanej producent ma obowiązek podania co najmniej jednej właściwości w odniesieniu do zasadniczych charakterystyk wskazanych w normie. W deklaracji musi jednak wymienić wszystkie zasadnicze charakterystyki, które norma określa do zamierzonego zastosowania i w odniesieniu do tych, do których nie deklaruje właściwości użytkowych wyrobu, podać informację, że właściwości użytkowe nie zostały określone, wpisując skrót NPD (ang. *No Performance Determined*). Producenci korzystający z takiej możliwości muszą jednak wziąć pod uwagę, że ograniczenie zakresu deklarowanych właściwości użytkowych może spowodować negatywną reakcję rynku i pogorszyć ich pozycję konkurencyjną. Istotny jest przy tym, wynikający z CPR (art. 4 pkt 2), **zakaz podawania (w jakiegokolwiek formie) informacji o właściwościach użytkowych wyrobu, których nie określono w deklaracji i dla których wpisano NPD w odniesieniu do odpowiadających im zasadniczych charakterystyk** [2].

Oprócz realizacji wymienionych, zasadniczych celów ZKP należy również pamiętać, że system ten powinien funkcjonować tak, by w każdym momencie, na podstawie obiektywnych dowodów, możliwe było sprawdzenie i ocena jego skuteczności przez uprawnione jednostki zewnętrzne, w tym także organy nadzoru budowlanego przeprowadzające kontrolę wyrobu. Wynika z tego **potrzeba objęcia systemem ZKP informacji dotyczących wyrobu i procesu produkcji. Niezbędne jest ustalenie zakresu, zasad, formy i od-**

powiedzialności dotyczącej dokumentowania działań istotnych do zapewnienia i oceny właściwości użytkowych wyrobu oraz zasad gromadzenia, przechowywania i archiwizowania tych informacji. System ZKP powinien więc zapewniać nadzorowanie informacji związanych z oceną stałości właściwości użytkowych wyrobu.

Istotną funkcją systemu ZKP jest również zapewnienie identyfikacji wyrobu na poszczególnych etapach jego wykonania, a przede wszystkim wyrobu gotowego tak, by możliwe było jednoznaczne przyporządkowanie mu wyników przeprowadzonych kontroli i badań. Wiąże się z tym potrzeba identyfikacji statusu oceny właściwości użytkowych wyrobu – „wyrób przed kontrolą”; „wyrób zgodny z wymaganiami”; „wyrób niezgodny (np.: „do naprawy”. „odpad produkcyjny” itp.). Funkcję tę można realizować w różny sposób, np. przez oznakowania wyrobu, miejsc składowania, opakowań, zapisy w dokumentach załączonych do wyrobu. Cel ZKP związany z identyfikacją wyrobu można określić jako: **zapewnienie identyfikacji wyrobu i jego statusu.**

Aktualność dokumentacji wyrobu

Nowe regulacje prawne spowodowały konieczność wprowadzenia odpowiednich zmian w dokumentacji wyrobu. Wynika to zarówno z potrzeby uwzględnienia znowelizowanej terminologii (art. 2 CPR), jak i spełnienia wymagań dotyczących tzw. dokumentacji technicznej wyrobu (pkt 1 art. 11 CPR), opisującej *wszystkie istotne elementy związane z wymaganym systemem oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych*. **Dokumentację techniczną wyrobu producenci zobowiązani są przechowywać przez okres 10 lat od momentu wprowadzenia wyrobu do obrotu** (w aktach delegowanych – art. 60 CPR, KE może „dla określonych rodzin wyrobów” ustalić inny okres).

Biorąc pod uwagę przepisy CPR i praktyczne aspekty przeprowadzania oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych wyrobu, dokumentacja techniczna wyrobu powinna zawierać:

- niepowtarzalny kod identyfikacyjny typu wyrobu;
- określenie zamierzonego zastosowania wg specyfikacji technicznej wyrobu;
- zakres zasadniczych charakterystyk i odpowiadające im poziomy właściwości użytkowych, wymagane ze względu na zamierzone zastosowanie (z uwzględnieniem przepisów prawnych, obowiązujących w miejscu/miejscach udostępniania wyrobu);
- wykaz materiałów i surowców stosowanych do produkcji wyrobu;
- opis technologii wytwarzania wyrobu;
- plan kontroli i badań wyrobu;
- deklarację właściwości użytkowych wraz z dokumentacją uprawniającą do wystawienia deklaracji (w zależności od systemu – raporty z badań typu lub obliczeń, certyfikat wyrobu, certyfikat ZKP);
- w przypadku stosowania tzw. procedur uproszczonych (rozdział VI CPR) – odpowiednią dokumentację techniczną (art. 36 CPR) lub specjalną dokumentację techniczną (art. 37 i 38 CPR);
- ustalenie zasad identyfikacji wyrobu (jakie dane, w jakiej formie, miejscu są umieszczane na wyrobie, opakowaniu, dokumentach sprzedaży);

■ informacje i dokumenty dodatkowe – karta charakterystyki, informacja o substancjach niebezpiecznych (REACH – art. 33 Rozporządzenia (WE) nr 1907/2006 z 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH): „wraz z deklarowaniem właściwości użytkowych producent jest zobowiązany do udzielania informacji o substancjach zawartych w wyrobach), instrukcja obsługi, montażu lub instalacji, atest higieniczny itp.

Integralną część dokumentacji technicznej wyrobu stanowią również specyfikacje techniczne, mające zastosowanie w procesach oceny właściwości użytkowych wyrobu. Producent powinien zapewnić możliwość odtworzenia historii wprowadzenia wyrobu do obrotu i dysponować obiektywnymi dowodami zgodności postępowania z obowiązującym prawem w wymaganym okresie (10 lat lub innym, jeśli zostanie wskazany przez KE). Wynika z tego konieczność gromadzenia również nieaktualnych już specyfikacji, które należy odpowiednio oznaczyć i przechowywać tak, by nie było możliwe ich nieświadome zastosowanie jako dokumentów obowiązujących.

Kluczowym elementem dokumentacji dotyczącej wyrobu jest deklaracja właściwości użytkowych. Wymagania dotyczące tego dokumentu zostały ustanowione w CPR włącznie z wzorem deklaracji zamieszczonym w załączniku nr III do CPR, a następnie zmodyfikowane w Rozporządzeniu Delegowanym Komisji (UE) nr 574/2014 z 21 lutego 2014. Szczegółowe informacje na temat deklaracji właściwości użytkowych znaleźć można w publikacjach J. Bobrowicza [3] i S. Walla [4, 5].

Oznakowanie i informacje o wyrobie

Zgodnie z pkt 2 art. 8 *oznakowanie CE umieszcza się na wyrobach budowlanych, dla których producent sporządził deklarację właściwości użytkowych*. Szczegółowe zasady i warunki oznakowania wyrobów budowlanych znakiem CE określone zostały w art. 9 CPR. Należy podkreślić, że informacje podane przez producenta w oznakowaniu wyrobu muszą być zgodne z informacjami w deklaracji właściwości użytkowych. Dotyczy to przede wszystkim zakresu i wartości deklarowanych właściwości użytkowych – w oznakowaniu mogą być podane poziomy lub klasy tylko tych właściwości użytkowych, które ujęto w deklaracji, a ich wartości muszą być identyczne.

Weryfikując prawidłowość oznakowania wyrobu, producent powinien traktować wymagania CPR jako nadrzędne w stosunku do wzoru oznakowania zamieszczonego w stosowanej specyfikacji technicznej wyrobu. W przypadku rozbieżności pomiędzy wzorem a przepisami Rozporządzenia CPR należy stosować obowiązujące przepisy prawa. Ważne jest, by pamiętać, że **oznakowanie wyrobu ma nie tylko funkcję informacyjną, ale służy też identyfikacji i zapewnieniu możliwości odtworzenia historii wyrobu, w związku z odpowiedzialnością producenta**. Przyjęte przez producenta zasady identyfikacji wyrobu, forma i rozwiązania techniczne dotyczące oznakowania oraz stosowane wzory dokumentów sprzedaży powinny gwarantować identyfikowalność każdego wyrobu z wynikami kontroli i badań, na podstawie których uznano, że właściwości użytkowe wyrobu są zgodne z deklarowanymi i wyrób został wprowadzony na rynek. Ważne jest przy tym, by taka identyfikacja była możliwa w całym okresie odpowiedzialności producenta za wyrób.

Oprócz znaku CE oznakowanie wyrobu może obejmować np. etykiety ekologiczne, piktogramy informujące o zawartości substancji niebezpiecznych (wraz z dodatkowymi informacjami, zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin) i inne. Należy zadbać o prawidłowość stosowanych oznakowań wyrobu, poprawność zastosowanych logotypów, w tym w szczególności o zgodność znaku CE z wzorem zamieszczonym w załączniku nr 1 do Rozporządzenia WE Nr 765/2008.

Rozporządzenie CPR nakłada na producenta **obowiązek przekazywania wraz z wyrobem instrukcji obsługi i informacji na temat bezpieczeństwa**. Przygotowanie takich instrukcji i informacji wymaga przeanalizowania potencjalnych zagrożeń dla jakości wyrobu w jego cyklu życia (w tym w procesach załadunku, rozładunku, transportu), warunków prawidłowego zastosowania wyrobu do celów budowy (przygotowania, wbudowania, montażu lub instalacji) oraz potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa, jakie mogą wystąpić w związku z postępowaniem z wyrobem. Instrukcje lub informacje opracowane na podstawie wyników takiej analizy i przekazywane wraz z wyrobem powinny zapewniać skuteczne wyeliminowanie zidentyfikowanych czynników ryzyka. Ważne jest, by ich treść charakteryzowała jednoznaczność sformułowań, prostota i zrozumiałość języka, przejrzystość oraz by forma opracowania informacji była jak najlepiej dostosowana do potrzeb jej adresatów.

Podsumowanie i wnioski

Przedstawiona analiza uregulowań prawnych zawartych w Rozporządzeniu CPR w odniesieniu do obowiązku utrzymania Zakładowej Kontroli Produkcji wskazuje na konieczność przeprowadzenia rewizji dokumentacji i wprowadzenia zmian odpowiednio do wynikających z niej ustaleń. Takie działania powinny być przeprowadzane w sposób zorganizowany, w każdej sytuacji, gdy istotnie zmieniają się zewnętrzne lub wewnętrzne uwarunkowania produkcji. Jest to warunek konieczny dla zapewnienia skuteczności funkcjonowania ZKP, ale niewystarczający do osiągnięcia celów systemu. Ważna jest nie tylko formalna poprawność dokumentacji i jej zgodność z obowiązującymi wymaganiami, ale przede wszystkim konsekwentne stosowanie prawidłowo ustalonych zasad postępowania w codziennej praktyce. **Świadomość odpowiedzialności za jakość wyrobów i właściwe rozumienie znaczenia Zakładowej Kontroli Produkcji powinny skłaniać producentów do systematycznego badania prawidłowości funkcjonowania ZKP.**

Literatura

- [1] Instrukcja ITB nr 414/2006 pt. „Zakładowa kontrola produkcji wyrobów budowlanych. Wymagania”.
- [2] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE Nr 305/2011 z 9 marca 2011 r. ustanawiającego zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylającego Dyrektywę Rady 89/106/EWG.
- [3] Bobrowicz J., „Zasady stosowania wyrobów budowlanych w aspekcie zrównoważonego budownictwa”, Materiały Budowlane, nr 502, czerwiec 2014, s. 90 – 93.
- [4] Wall S., „CPR po roku stosowania (cz. 1)”, Materiały Budowlane nr 504, sierpień 2014, s. 42 – 43.
- [5] Wall S., „CPR po roku stosowania (cz. 2)”, Materiały Budowlane nr 505, wrzesień 2014, s. 62 – 64.

Otrzymano 12.12.2014 r.